

века, а также выявить этнокультурную специфику этого разряда собственных имен, обусловленную культурно-историческими различиями соответствующих стран.

Литература

1. Разумов, Р.В. Коллективные посвящения в системах урбанонимов провинциальных городов / Р.В. Разумов // Проблемы региональной лингвистики: Памяти д.ф.н., проф. Т.В. Кирилловой (к 90-летию со дня рождения): материалы Междунар.науч.конф., Тверь, 26-27 апреля 2013 г. / [ред.кол.: И.М. Ганжина (отв.ред.) и др.]. – Тверь: Твер.гос.ун-т, 2013. – С. 148-151.

К.А. Сасноўская (Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава)

ЖАНОЧАЯ АНТРАПАНІМІЯ БЕШАНКОВІЧЧЫНЫ ЯК АБ'ЕКТ АНАМАСТЫЧНАГА ДАСЛЕДАВАННЯ

Іменаслоўная сістэма любой тэрыторыі з'яўляецца своеасаблівым адлюстраваннем грамадскіх працэсаў той ці іншай гістарычнай эпохі. Антрапанімікон любога рэгіёна – гэта вынік узаемадзеяння імя і культуры народа. Сёння даследаванні ў галіне рэгіянальнай анамастыкі набываюць усё большую актуальнасць і прыцягваюць увагу вялікай колькасці вучоных.

Мэта працы – выявіць спецыфіку жаночай антрапанімнай сістэмы Бешанковіцкага рэгіёна.

Матэрыялы і метады. Матэрыялам даследавання паслужылі архіўныя дазеныя Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі і спісы жыхароў Бешанковіцкага раёна.

Пад час аналізу фактычнага матэрыялу выкарыстоўваліся метады лінгвістычнага апісання, параўнальна-супастаўляльнага, фрэквентатыўнага аналізу, што дазволіла падлічыць і вызначыць найбольш папулярныя імёны.

У даследаваных крыніцах XIX стагоддзя зафіксавана 70 жаночых імёнаў, што складае 38% ад агульнай колькасці ўсіх антрапанімаў. Самыя частыя жаночыя імёны гэтага перыяду: *Анна* (37 фіксацый)¹, *Вера* (імя *Вера* М.Н. Тупікоў адносіць да агульнарускага найменавання [1;53]), *Евдокия* (27), *Екатерина* (17), *Мария* (*Марья*) (33 фіксацыі), *Татiana* (13), *Феодосія* (16). Імяны інвентар складаюць грэчаскія, лацінскія, старажытнаўрэйскія, старажытнаславянскія намінацыі.

У параўнанні з XIX стагоддзем, у сучасным іменніку на долю жаночых намінацый прыходзіцца 56%. Малая колькасць жаночых антрапанімаў у XIX стагоддзі тлумачыцца адсутнасцю ў жанчын юрыдычных правоў, а адсюль і фіксацый у афіцыйных дакументах. Дадзеная з'ява пацвярджаецца і словамі С.А. Белакурава, які яшчэ ў 1909 г. пісаў: “У нашых радаслоўных кнігах амаль зусім адсутнічаюць жаночыя імёны, а калі дзе і сустракаюцца, то ў выглядзе рэдкага выключэння” [2;1]. У працы прыведзены рад жаночых імён з адной справы і дзвюх кніг 1634-1647 гг., якія захоўваюцца ў Маскоўскім архіве Міністэрства ўнутраных спраў. Да найбольш частых імён ва ўзгаданым вышэй выданні адносяцца: *Анна*, *Дарья*, *Овдотья*, *Катерина*, *Марья*, *Парасковья*, што часткова супадае з самымі частымі жаночымі намінацыямі Бешанковіччыны XIX стагоддзя.

У сучасным бешанковіцкім антрапаніміконе па агульнай колькасці жаночых намінацый першае месца займае г.п. Бешанковічы (59%). Найбольш папулярнымі тут з'яўляюцца наступныя імёны: *Валянціна* – 157 носьбітаў; *Вольга* – 119; *Наталля* – 146; *Тацяна* – 204. Да рэдкіх намінацый адносяцца: *Арыадна*, *Брангільда*, *Гаўгар*, *Леакадзія*, *Леанарда*, *Мальвіна*, *Неаліна*, *Сандра*, *Юзефа*. Менш за ўсё жаночых імёнаў намі зафіксавана ў в. Бачэйкава (54,8%), в. Свяча (54,6%) і г.п. Ула (53,4%). Сярод іх

¹ Імёны падаюцца ў арфаграфіі даследаванай архіўнай крыніцы.

самымі папулярнымі з'яўляюцца наступныя: *Аляксандра, Валянціна, Галіна, Ганна, Кацярына, Наталля, Святлана, Таццяна*. Да рэдкіх можна аднесці: *Ада, Кіра, Мая, Саламія, Уладзіслава, Франя, Эма, Юзефа*. У сучасным інвентары Бешанковічыны хрысціянскія жаночыя антрапонімы па сваёй колькасці (42%) саступаюць нехрысціянскім (58%). Колькасць хрэсных імён вар'іруецца ад 35% да 49% па кожным населеным пункце. Большасць такіх адзінак намі зафіксавана ў в. Дразды (49%), в. Верхняе Крывіна (47%), в. Свяча (45%), в. Астроўна (44%). Сярод іх такія, як *Алеся, Валянціна, Васіліна, Ганна, Дар'я, Ірына, Кацярына, Марыя, Наталля, Паліна, Святлана, Тамара, Таццяна, Федасея, Яўгенія*.

У склад папулярнага жаночага нехрысціянскага іменніка ўваходзяць наступныя: *Вольга, Вераніка, Дзіяна, Зоя, Інэса, Карына, Клара, Ларыса, Лілія, Людміла, Мая, Ніна, Роза, Рыма, Рыта, Рэгіна, Таісія, Фаіна, Яна*.

З цягам часу становішча жанчыны ў грамадстве змянілася і з'яўленне новых імёнаў стала неабходным само па сабе. Калекцыя жаночых імён папаўнялася за кошт запазычвання намінацый з іншых моў, утварэння жаночых імён ад мужчынскіх, стварэння новых уласных антрапонімаў. Этымалогія сучаснага жаночага іменніка даследуемага рэгіёна даволі разнастайная ў адрозненне ад інвентара XIX стагоддзя. Сучасны рэпертуар жаночых іменаванняў уключае грэчаскія, лацінскія, славянскія, старажытныя яўрэйскія, скандынаўскія і новыя антрапонімы. Як і сярод мужчынскага іменніка, большая колькасць належыць грэчаскім антрапонімам – 54%: *Алена, Ала, Анаіда, Анастасія, Варвара, Васіліна, Вера, Дар'я, Елізавета, Зінаіда, Зоя, Іса (ад Ісідора), Кацярына, Крысціна, Ларыса, Лёля, Раіса, Святлана, Яўгенія*. Жаночых імён лацінскага паходжання налічваецца 15%: *Антаніна, Валянціна, Вікторыя, Дзіяна, Клара, Ліна, Марына, Наталля, Нона, Юлія*. Значную частку сярод жаночага антрапанімікону займаюць так званыя новыя імёны, што ўзніклі нядаўна (9%). Так, сюды ўключаны: *Аліна, Вялета (італьянскае), Зарэма (ад імя персанажа паэмы А.С. Пушкіна “Бахчысарайскі фантаз”), Ілона (венгерскі варыянт імя Алена), Караліна (нямецкае), Леакадзія (грэчаскае), Лілія, Мадзіна (арабскае), Разалія, Роза, Рыма (балгарскае), Сабіна, Эліна, Эма*. Яўрэйскія імёны (*Ганна, Ева, Марыя, Тамара*) наліваюць 7% ад агульнай колькасці. За імі – старажытныя (5%).

У жаночы імянік старажытнага паходжання мы ўключылі старажытнарускія і старажытнагерманскія імёны: *Альбіна (ад старажытнагерманскага Адэліна), Брангільда (размоўная форма старажытнага франка-германскага імя Брунгільда), Леанарда, Людміла (старажытнарускае), Люсьена (ад Людміла), Мальвіна (старажытнагерманскае), Руслана (ад формы старажытнарускага мужчынскага Руслан), Уладзіслава*.

Славянскія жаночыя імёны намі зафіксавана няшмат – 3%: *Браніслава, Яна, Яніна*. Жаночы імянік скандынаўскага паходжання прадстаўлены толькі адным імем – *Вольга (1,7%)*. Акрамя вышэй адзначаных антрапонімаў, на тэрыторыі Бешанковіцкага раёна сустракаюцца імёны іншага паходжання: англійскія (*Анжаліка, Нэла, Нэлі, Нэля, Сандра*), арабскія (*Эльміра*), балгарскія (*Рыма*), венгерскія (*Ілона*), іспанскія (*Інэсса, Лаліта, Эльвіра*), італьянскія (*Леанора*), нямецкія (*Інга, Эма*), персідскія (*Гаўгар*), польскія (*Альбіна, Юзефа, Ядзвіга*), цыганскія (*Джэлема*), французскія (*Жанна*).

Такім чынам, аналіз жаночага антрапанімікону Бешанковіцкага раёна паказаў, што ў XIX стагоддзі на даследаванай тэрыторыі жаночыя імёны складалі трэцюю частку ўсяго антрапанімікону, этымалогія якога была абмежавана. Сучасны антрапанімікон па паходжанні больш разнастайны і прадстаўлены шырокімі этымалагічнымі тыпамі намінацый. Выяўлена, што імя *Таццяна* з'яўляецца папулярным як у старажытнасці, так і ў сучаснасці.

Літаратура

1. Тупиков, Н.М. Словарь древнерусских личных собственных имен / Н.М. Тупиков. – Москва, 2005. – 1032 с.
2. Белокуров, С.А. Несколько новых родословных данных (женские имена за 7142-7155 г.) / С.А. Белокуров. – Москва: Синодальная типография, 1909 г. – 16 с.
3. Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі. – Ф. 2635. – Воп. 1. Спр. 642. Инвентарь имени помещика Станислава Цехановецкого.
4. Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі. – Ф. 2531. – Воп. 3. Спр. 10. Полоцкая духовная консистория. Метрические выписи за 1876 – 1916 гг.
5. Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі. – Ф. 2531. – Воп. 2. Метрическая книга регистрации рождений, браков и смерти. Верховская, Вяшицкая, Добригорская, Казановская, Контевичская, Мартиновская, Низголовская, Стрижевская, Свечанская, Ульская, Хотинская и Жайская церкви Полоцкой Духовной консистории.
6. Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі. – Ф. 2531. – Воп. 2. Спр. 145. Метрические книги церковей Лепельского уезда о родившихся, бракосочетавшихся и умерших за 1878 г.

Г.К. Семянькова (Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава)

АДАНТРАПАНІМНЫЯ МЯНУШКІ: СТРУКТУРНЫ І СЕМАНТЫЧНЫ АСПЕКТЫ

Уводзіны. У сучаснай беларускай мове тэрмін *мянушка* мае значэнне ‘неафіцыйнае найменне чалавека, дадзенае па яго знешніх ці ўнутраных асаблівасцях, паводзінах, характары заняткаў, пасадзе, прозвішчы і інш.’. У старажытнасці мянушкі выкарыстоўваліся як намінаўна-ідэнтыфікацыйныя і прафілактычна-пажадальныя адзінкі, сёння ж яны служаць найперш для эмацыянальна-экспрэсіўнай характарыстыкі асобы.

Мэта артыкула – паказаць структурныя і семантычныя асаблівасці сучасных неафіцыйных найменняў, што паходзяць ад антрапонімаў (прозвішчаў, уласных асабовых імён, мянушак).

Матэрыялы і метады. Матэрыялам для даследавання паслужылі найменні, сабраныя у вёсках Віцебскай вобласці і ва ўстанове адукацыі “Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава”. Агульная колькасць даследаваных адзінак – каля трохсот. Выкарыстаны наступныя метады даследавання: апісальны, параўнальна-гістарычны метады, элементы статыстычнага аналізу, інвентарызацыя антрапанімнага матэрыялу.

Вынікі і абмеркаванне. Лічыцца, што сёння мянушкі бытуюць у асноўным у народна-дыялектнай мове, пераважна ў вясковым асяроддзі, аднак наш матэрыял сведчыць, што сфера іх выкарыстання больш шырокая: неафіцыйныя найменні папулярныя і ў студэнцкім асяроддзі.

Надзвычай распаўсюджаны адпрозвішчныя мянушкі. Значная частка такіх адзінак звязана з найменнямі персанажаў літаратурных твораў, кіно, тэлебачання. Падабенства ў гучанні прозвішча носьбіта мянушкі і наймення вядомага літаратурнага, мультыплікацыйнага ці кінагероя, культурнага ці палітычнага дзеяча – адна з прычын з’яўлення мянушкі: *Ленін* – ад прозвішча Ільіноў, *Ціхановіч* – ад Ціхачова, *Пушкін* – ад Тушкін, *Жырыноўскі* – ад прозвішча Жарнасек, *Дзед Мазай* – ад Мазеяў.

Прычынай узнікнення мянушкі можа быць незразумеласць семантыкі прозвішча, цяжкасць яго вымаўлення: *Шышыла* – ад прозвішча Сянчыла, *Мурзілка* – ад Мазура, *Слесар* – ад Снісар.

Частка адпрозвішчных мянушак утворана шляхам усячэння фіналі прозвішча (мянушка *Патап* – ад прозвішча Патапенка, *Курс* – ад Курсік, *Гаўр* – ад Гаўрыленка).

Працэс утварэння мянушкі можа не абмяжоўвацца толькі ўсячэннем фіналі прозвішча, калі да ўсечанай часткі далучаецца канчатак: мянушка *Акул-а* – ад прозвішча Акуліч, мянушка *Пас-я* – ад прозвішча Пасюціна.